

но-економічного й культурного розвитку суспільства. Потреби студентів у вільному володінні іноземними мовами сьогодні збігаються з суспільними й державними потребами в людях, здатних здійснювати міжнародні контакти, зміцнювати співробітництво в усіх сферах громадського життя. Ці обставини зобов'язують викладачів розробляти аспекти нових освітніх концепцій Болонського процесу, впроваджувати в процес навчання ефективні комунікативні технології.

ЛІТЕРАТУРА

1. Болонский процесс. Курс лекций / В. И. Байденко. – М. : Логос, 2004. – 207с.
2. Бобров В. В. Болонский процесс : вопросы и ответы / В. В. Бобров // Философия образования, 2005. – № 2. – С. 33–41.
3. Макарова М. Н. Болонский процесс : мнения и ожидания / М. Н. Макарова // Социологические исследования, 2007. – №6. – с.106–109.
4. Новое правительство Украины недовольно Болонской системой / Росбалт, 12/03/2010, Новости. – Режим доступа : www.rosbalt.ru/2010/03/12/719747.html.
5. Колкер Я. М. Практическая методика обучения иностранному языку / Я. М. Колкер и др. – М. : “Академия”, 2000. – 264 с.

ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИСКУРС: ДОСЛІДЖЕННЯ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА (на матеріалі аналізу педагогічної риторики М. П. Кочергана)

КОСМЕДА Т. А., ПАЛИЦЯ Г. С.

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

У процесі розвитку суспільство висуває нові вимоги, що проектується не лише на різні сфери життя, але й на кожну людину. Відповідати цим новим вимогам – означає йти в ногу з часом, бути успішним, мати належний статус тощо. ХХІ ст. позначене бурхливим розвитком інформаційних технологій, що уможливають різні види комунікації, які є основою сучасних глобалізаційних процесів. За цих умов іншого ракурсу набувають і вимоги до особистості не лише як члена суспільства, громадянина, але і як фахівця, серед яких на перший план виходить комунікативна компетентність.

Мова та людина знаходяться у взаємозв'язку, причому особистість існує в мовному просторі – у спілкуванні, у стереотипах поведінки, зафіксованих у мові, у значеннях мовних одиниць та смислах текстів, що ідентифікують її як особистість, позиціонують у певному соціумі, визначають її статус тощо, тому на сучасному етапі розвитку мовознавчої науки лінгвістичні дослідження цілком слушно спрямовані не лише на антропоцентричну парадигму, але й на парадигму дискурсоцентричну, що передбачає вивчення мови (мовлення) крізь специфіку її реалізації у відповідних текстах (дискурсах), що їх створюють люди у всій різноманітності [9, с. 98].

Проблема мовної особистості (далі МО), основи якої були закладені ще В. Виноградовим та розвинуті Ю. Карауловим, на сьогоднішній день отримала висвітлення з різних позицій, зокрема психолінгвістики (С. Сухих, М. Ляпон,

К. Сєдов, Л. Лисиченко, Т. Скорбач, І. Павлова та ін.), з урахуванням комунікативної компетенції особистості (Т. Кочеткова, О. Сиротиніна, К. Сєдов та ін.), соціолінгвістики (О. Бакумова, Г. Беспям'янова, Т. Космеда, Т. Нікітченко, А. Гафарова та ін.) тощо. У рамках соціолінгвістичного напрямку дослідження цієї проблеми, де об'єктом вивчення стали професії політиків, банкірів, науковців, телеведучих, військових, можливо, найбільш фрагментарно досліджена мовна особистість учителя / викладача, і це в той час, коли освіта є "сферою "підвищеної мовленнєвої діяльності", а слово (мовлення) стає найважливішим (якщо не головним) інструментом діяльності вчителя, головним засобом реалізації всіх завдань власне методичного та дидактичного характеру" [2, с. 77]. З огляду на це важливим на сьогодні є опис МО вчителя / викладача і як абстрактної категорії, і як категорії конкретної, з "набором" індивідуальних психологічних рис, лінгвістичних і паралінгвістичних засобів. Об'єктом дослідження повинні стати визначні вчені, педагоги, особистий приклад яких слугує зразком, а, можливо, й дороговказом у професійній діяльності молодого покоління вчителів і викладачів. Частковому вирішенню цього питання присвячено цю розвідку, в чому вбачаємо її актуальність.

Об'єкт дослідження становить педагогічний дискурс, предмет – особливості МО педагога на прикладі педагогічної риторики М. П. Кочергана.

Мета наукової розвідки полягає у характеристиці М. П. Кочергана як елітарної МО, що виявляється у сфері його педагогічної діяльності – педагогічному дискурсі. Для досягнення мети слід виконати такі завдання: 1) дати визначення понять "педагогічний дискурс", "мовна особистість", "елітарна мовна особистість"; 2) провести анкетування серед колег і колишніх студентів М. П. Кочергана з метою виокремлення деяких ознак його педагогічного мовлення; 3) описати та обґрунтувати результати анкетування.

Поняття "педагогічний дискурс" з'явилося в 70-ті роки ХХ ст. як частина дискурс-аналізу, де він постав як ситуативно і соціально обумовлена мовленнєва діяльність [1, с. 11]. У країнах СНД це поняття отримало розвиток у рамках педагогічної риторики та розглядалося як процес мовленнєвої поведінки педагога на уроці, що включав низку рівнів: 1) вербальну поведінку; 2) акустичну поведінку (гучність, висота тону, інтонування, темп, паузування, ритм); 3) кінесичну поведінку (жести, міміка, поза); 4) просторову поведінку (проксеміка, знакове використання простору при мовленнєвій поведінці). Саме це обґрунтовує необхідність всебічного вивчення не лише самого педагогічного дискурсу, але й мовної особистості – його учасника, – що вважаємо одним із нагальних питань сучасної дискурслінгвістики.

Учитель, зокрема, вчитель-словесник, як дискурсивна особистість розглядається в монографії А. Габідулліної "Учебно-педагогический дискурс". У цьому контексті авторка простежує відмінність між поняттями "мовна особистість", "мовленнєва особистість", "комунікативна особистість" (два останні поняття вважає синонімами), "дискурсивна особистість", спираючись на авторитетні праці в цій галузі, характеризуючи ознаки та структуру кожної з них [1, с. 59–72]. Об'єктом її дослідження стала мовна особистість творця підручника та вчителя-філолога, що проявляє себе в мовленнєвій діяльності та володіє певною сукупністю знань і уявлень [1, с. 60].

У своїх працях, присвячених педагогічній риторичі, Н. Б. Голуб лише опосередковано торкається питання мовної особистості, зосереджуючи увагу на практичній риторичі (стратегіях і тактиках, методиці та етапах підготовки різних видів мовленнєвої діяльності вчителем) та техніці риторичи (паралінгвістичних, екстралінгвістичних, кінесичних та проксемічних засобах спілкування) [2, с. 139–208]. Ці праці, безперечно, є значним внеском у розробку проблеми опису МО вчителя, все ж для охоплення всього спектру її ознак повинен бути врахований ще один аспект – “живе” мовлення, тому одним із способів вивчення дискурсу є дослідження “живого” мовлення його творців – яскравих представників нації, іншими словами, дослідження мовної особистості “в дії”. За Ю. Карауловим, повний опис мовної особистості передбачає: 1) характеристику семантичного рівня її організації, вичерпний її опис або опис індивідуальних її відмінностей; 2) реконструкцію мовної моделі світу, що відбита у мовній свідомості, або тезаурус мовної особистості: це можна здійснити шляхом аналізу текстів, що їх створила ця особистість, або шляхом спеціального її тестування; 3) вияв її життєвих або ситуативних доміант, установок, мотивів, що відображені власне у процесах породження текстів (дискурсів) та їх змісті, а також в особливостях сприйняття чужих текстів (дискурсів) [3].

За визначенням О. Сиротиніної, представником елітарної культури є елітарна МО. Розглядаючи елітарну МО, Т. Кочеткова виокремлює такі характерні для неї риси, як “висока свобода текстопородження будь-якої тематичної та жанрово-стилістичної оформленості; продуктивність переробки усіх почутих та прочитаних текстів; великий обсяг активного словника; володіння усіма функціонально-стильовими різновидами літературної мови; поєднання різностильових елементів мовлення, адекватне цілям і задачам спілкування; вільне володіння як усною так і писемною формою мовлення та безпомилковий вибір форми мовлення у залежності від комунікативних цілей; дотримання чинних етичних норм, максимальна повага до адресата” [11, с. 22]. Елітарна мовна особистість характеризується неповторним стилем, індивідуальним набором мовних засобів, стратегій і тактик, їхньою доцільністю в конкретній мовленнєвій ситуації, креативністю. Окрім досконалого володіння мовою як системою, таке мовлення можливе лише за умови постійного прагнення людини до розширення інтелектуальної сфери, що обумовлюється невдоволеністю рівнем знань, яким вона володіє.

Сьогодні практика характеристики мовленнєвого портрету видатних учених і педагогів є поширеною, проте все ще відзначається фрагментарністю. Фрагментарність пояснюється тим, що, по-перше, таких праць у лінгвістиці лише декілька. У цьому ракурсі системному опису соратників, родичів, учнів, підлягала особистість Л. В. Щерби, які характеризують його мовленнєву поведінку, передусім його науковий і педагогічний дискурс у спогадах Д. Л. Щерби, В. В. Виноградова, Р. І. Аванесова, М. І. Матусевич, Л. І. Жиркова, Ф. П. Філіна [10], а реальних об’єктів дослідження, чиє мовлення гідне вивчення з метою наслідування в педагогічній діяльності зокрема, й в Україні, набагато більше; по-друге, на сьогоднішній день немає праць, що містять комплексну характеристику МО, з урахуванням усіх її складових, а

висвітлюють лише окремі аспекти її мовлення, наприклад, дискурсивні слова А. П. Загнітка [7], Івана Франка [6]. Цей список, вочевидь, слід доповнити новими прізвищами вчителів, викладачів – справжніх професіоналів своєї справи.

Одним із ефективних способів синхронного аналізу МО педагога є анкетування, що ми його використали і для характеристики МО вченого-мовознавця, педагога, доктора філологічних наук, професора М. П. Кочергана, який відзначає свій 75-річний ювілей зі значним науковим і педагогічним доробком. Педагогічна майстерність ювіляра давала йому змогу проводити лекції, не подібні одна на іншу, проте завжди й скрізь “вражали не тільки високий науковий рівень, не тільки вільне володіння ілюстративним матеріалом з багатьох реконструйованих мов, а надзвичайний артистизм, ... методична вишуканість” – згадують вдячні учні Михайла Петровича [12, с. 9]. Саме ця самодостатність ювіляра як науковця, педагога і просто неординарної особистості не залишала нікого байдужим і спонукає знову й знову повертатися до цієї бездонної криниці наукової та педагогічної мудрості. Почерпнув цю мудрість Михайло Петрович у стінах Дрогобицького державного педагогічного університету на філологічному факультеті, залишившись назавжди в спогадах викладачів обдарованим студентом, колег – принциповою людиною, студентів – вимогливим, але справедливим, наставником і, звичайно, незмінним засновником танцювального колективу “Пролісок”. Деякі штрихи МО М. П. Кочергана схарактеризувала Г. Мінчак, репрезентуючи його як гармонійну особистість, наголошуючи, що “у ньому приваблювало і приваблює все: зовнішність (елегантний, підтягнутий, спортивної постави, акуратний), вдумливі очі, якийсь особливий тембр голосу з гарними, ораторськими інтонаційними переливами, стримано-емоційна манера викладу, образність його мовлення, а головне – процес мислення, який розгортається перед слухачами, захоплює, торкаючись глибин свідомості, душі, серця...” [12, с. 9], проте хотілося б “побачити” і більш докладний мовленнєвий портрет педагога і науковця для наслідування його педагогічних тактик і стратегій. Доповнити мовленнєвий портрет ювіляра без претензій на вичерпність та повноту опису покликана ця наукова розвідка.

Період із 1962 по 1969 р. у житті М. П. Кочергана можна схарактеризувати як період становлення його як фахівця своєї справи, що вважався справжнім майстром слова. Ставши одним із кращих випускників філологічного факультету, він поринув у педагогічну діяльність, переймаючи кращий досвід у своїх колег, які сьогодні з теплотою згадують ті далекі 70-ті, та щедро, по-молодечому завзято даруючи свої знання студентам на заняттях зі вступу до мовознавства та загального мовознавства. Як одні, так й інші захоплюються його талантом лектора, що спонукало нас провести анкетування серед колишніх колег і студентів на предмет характеристики М. П. Кочергана як мовної особистості з огляду на його педагогічний дискурс. Кожному учаснику була запропонована анкета, мета якої полягала в комплексній характеристиці МО М. П. Кочергана крізь призму педагогічного дискурсу.

Анкета складалася з двох частин – інформації про опитуваного (статус опитуваного, вік, стать, освіта) та безпосередньо питань, що характеризували один із аспектів його МО (психологічний тип, стиль педагогічного спілкування

ювіляра тощо, питання, що передбачають конкретні приклади щодо характеристики педагогічного дискурсу М. П. Кочергана). Середній вік опитуваних становить 73–76 років, за характеристикою статі – 12 чоловіків, 8 жінок.

Характеристика МО залежить від психологічного типу, оскільки “існує безпосередній зв’язок між особистісними характеристиками екстравертів, амбівертів й інтровертів з вибором, що його здійснює індивід, якого співвідносимо з конкретним психотипом тих чи тих мовних засобів у ході мовленнєвого акту”. На питання про психотип М. П. Кочергана думки респондентів розійшлися: більшість із них схарактеризували його як екстраверта (74% опитуваних), решта (26%) – як амбіверта. Абсолютна більшість відповідей про екстраверсійний тип характеру припала на студентів Михайла Петровича, який, за їхніми словами, у процесі спілкування був відкритий, легко встановлював безпосередній зв’язок із суб’єктом. Це підтверджує і високий рівень навичок усного мовлення, якими володів їхній лектор, і активна жестикуляція, що скерована на зв’язок із комунікантами, слухачами.

Питання щодо стилю спілкування з колегами та студентами також позначене розбіжностями. Колеги по роботі характеризують його здебільшого як демократичний (95%), із них всього лише 5% – як ліберальний. Думки студентів щодо стилю спілкування Михайла Петровича коливаються від демократичного (86%) до авторитарного (14%), як зазначено в анкетах із останнім варіантом відповіді “в хорошому розумінні цього слова”, чи “в міру авторитарного”, оскільки авторитарність у той час була, на думку респондентів, невід’ємною рисою викладача-науковця, що виявлялася в дистанції, шанобливому ставленні до викладача з високим рівнем знань та інтелекту. Водночас студенти зазначають повсякчасну готовність викладача допомогти науковою літературою на мовознавчу тематику з домашньої бібліотеки та вичерпність інформації щодо різних питань мовознавства. Отже, Михайло Петрович – людина відкрита і щира.

У контексті питання про доступність читання лекцій і засоби, що їх використовував Михайло Петрович з метою мотивації до вивчення предмету, реципієнти зазначають, по-перше, особливий талант лектора доступно подавати складний навчальний матеріал, по-друге, вказують на вміння і вдалу здатність маніпулювати голосом: до студентів звертався виразно й активно, говорив голосно й чітко, у відповідному темпі, його мовлення було інтонаційно багатим, переконливим, що підтверджувало авторитетність висловлювання. Особливо акцентують увагу колишні студенти ювіляра на зміну темпу мовлення (прискорення, уповільнення) як засобу загострення уваги до важливого факту чи явища.

На питання про гендерну диференціацію в процесі педагогічного спілкування 100% опитуваних дали відповідь, що викладач не диференціював студентів за статтю, а лише за ознакою наявності відповідних знань, ставлячись однаково вимогливо як до дівчат, так і до хлопців.

Михайло Петрович не міг не враховувати вікові особливості у процесі педагогічного спілкування, а точніше “зрілість” аудиторії, тому, дотримуючись наукового стилю, викладання матеріалу на 1 і 5 курсах усе ж різнилося насиченістю метамовою та її складністю. Проте, як зауважують реципієнти, які спостерігали викладача у момент його спілкування з дітьми дошкільного віку, Михайло Петрович легко знаходив з ними спільну мову, розмовляв відповідно

до віку своїх маленьких слухачів і міг їх заспокоювати, переконувати, спонукати виконувати відповідні дії.

Питання щодо словесної реакції Михайла Петровича на спізнення та незнання студентами навчального матеріалу розкривають ювіляра як тонкого психолога. Студента, який спізнювався, він “не помічав” чи “обдаровував докірливим поглядом”, але не дорікав, ніколи не принижував людської гідності. Взагалі, як зазначають респонденти, їхній колега та Вчитель вміло, відповідно до ситуації, використовував і зауваження, і похвалу з метою відповідного впливу.

На незнання студентом матеріалу висловлювався виразами: “*Це слід знати*”, “*Ви відповідаєте на це питання неконкретно*”, “*Цей матеріал важливий у цій темі, а Ви його не знаєте*” тощо, супроводжуючи їх характерним лагідно-лукавим поглядом. Вимагав, якщо сумнівався в розумінні студентом навчального матеріалу, проілюструвати його прикладами. Гарні, вичерпні відповіді він завжди уважно вислуховував, захоплюючи доповідача до дискусії: “*Ви це добре знаєте, а скажіть мені, будь ласка, таке...*” – і незмінний хитро-лукавий погляд супроводжував похвалу студента за вичерпну відповідь на поставлене питання. Саме вираз його очей і обличчя особливо чітко “видавав” його задоволення чи невдоволення відповіддю студента, міг бути іскристим, вдоволеним або й невдоволеним, докірливим.

Як екстраверт, Михайло Петрович займав завжди “відкриту позицію”, що свідчила про його готовність до дискусії, “в міру” використовував жести, міміку, правильні відповіді супроводжував кивками, неправильні – хитанням головою. У разі, коли захоплювався матеріалом, який читав, міг жестикулювати книгою, що була в нього в руках. На думку студентів, жестикуляція вдало доповнювала його мовлення. Загалом паралінгвістичні засоби зайвий раз підкреслюють артистичність лектора, що “живилася” його любов’ю до співу, танцю, мистецтва, в яких він активно брав участь. Це давало йому змогу проводити заняття емоційно і цікаво, демонструвало небайдужість самого лектора до справи та, відповідно, посилювало концентрацію студентів на викладі матеріалу. Особливе місце в характеристиці МО Михайла Петровича займає вираз очей, що “говорять”, висловлюючи те, що він не виражає вербально. Колеги зазначають, що вираз його очей був здебільшого вдумливий, ласкавий, а на заняттях він змінювався від вдумливо-спокійного до зацікавленого, залежно від ситуації.

У сучасному мовознавстві існує поняття сильної мовної особистості “як певного ідеалу, який визначає вектор дії гуманітарної освіти” [4, с. 20]. Сильна мовна особистість характеризується наявністю таких ознак: 1) “енергія” думки, що втілена в енергію слова; 2) широта мовленнєвої (дискурсивної діяльності) як наслідок знань, умінь та навичок побудови висловлювань у різних ситуаціях спілкування; 3) здатність йти до мовленнєвої стратегії через гнучкість мовленнєвих тактик; 4) навички в поєднанні плановості мовленнєвих дій та імпровізації; 5) вміння висловлювати інтелектуалізований зміст у демократичній формі, зокрема, враховуючи “живу” реакцію на “живе” слово; 6) розвинута рефлексивність, що виявляється в послідовності плину власної думки, вміння адекватно висловлювати її з урахуванням реакції співбесідника; 7) вміння відповідати за словесний вчинок [4, с. 20–21].

Ці ознаки, як видається, повною мірою можуть бути спроектовані і на педагогічну риторичну, кваліфікуючи її як елітарну, вишукану. Кожен пункт переліку, на нашу думку та думку респондентів, відповідає мовленнєвому портрету ювіляра. Про це свідчить і людське захоплення високою педагогічною майстерністю та комунікативною компетентністю, вдало поєднаними в особі Михайла Петровича Кочергана, що навіть майже через півстоліття не стираються з пам'яті колег і студентів. Саме тому визначаємо мовлення ювіляра як елітарне а його самого – як елітарну мовну особистість, глибоке вивчення риторичної, зокрема й педагогічної, якого стане не лише гідним унеском у розвиток проблеми опису МО взагалі, але й МО українського педагога зокрема.

Проведене опитування підтверджує той факт, що Михайло Петрович Кочерган є справжнім педагогом, який уміло володіє словом. Його педагогічна риторика характеризується діловитістю, виваженістю, точністю, науковістю. Мовленнєвий портрет ювіляра суттєво доповнюють паралінгвістичні засоби (міміка обличчя, вираз очей, жести), що містять також певне інформаційне навантаження, виражаючи внутрішній стан чи ставлення до певної педагогічної ситуації, та характеризують його як екстраверта та емоційну особистість. Усі ці складові його мовленнєвого портрету розкривають та обґрунтовують “таємницю успіху” його як мовно-риторичної особистості та педагога.

Отже, педагогічний дискурс – це проблема, успішне розв'язання якої матиме не лише теоретичне, але й практичне значення, оскільки його вивчення може сприяти створенню моделі гармонійної взаємодії мовних особистостей учителя (педагога) та учня (студента, слухача), що сприятиме успішному досягненню педагогічних цілей, які стоять перед освітою. На сьогодні МО педагога вважається “білою плямою” у спектрі проблем лінгвоперсонології, тому актуальним видається питання вивчення абстрактної та конкретної мовної особистості вчителя / викладача, опрацювання методики їхнього аналізу, що виробить усталений погляд не лише на мовленнєву поведінку представників одного соціуму, але й, з огляду на його важливість, – і всієї нації. Важливою складовою характеристики МО є часовий проміжок мовлення, що обумовлює вибір методології її дослідження. Ефективним способом синхронного аналізу МО є анкетування, що було проведене в межах цього дослідження з метою характеристики мовленнєвого портрету Михайла Петровича Кочергана, педагогічна риторика якого є зразком науковості, інтелігентності, вишуканості та елітарності.

Цікаво було б дослідити абстрактну та конкретну МО вчителя / викладача з огляду на різні лінгвокультури з виокремленням національної специфіки, з'ясувати, яким є образ типового українського викладача, можливо, й виокремити їхні типи з огляду на комунікативні ознаки – стратегії, тактики і под.

ЛІТЕРАТУРА

1. Габидуллина А. Р. Учебно-педагогический дискурс : [монография] / А. Р. Габидуллина. – Горловка : Изд-во ГТПИИЯ, 2009. – 292 с.
2. Голуб Н. Б. Самостійна робота студентів з риторичної / Н. Б. Голуб. – Черкаси : Брама України, 2008. – 232 с.

3. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность / Юрий Николаевич Караулов. – М. : Наука, 1987. – 263 с.
4. Космеда Т. А. Комунікативна компетенція Івана Франка : міжкультурні, інтерперсональні, риторичні виміри / Тетяна Анатоліївна Космеда. – Львів : ПАІС, 2006. – 328 с.
5. Космеда Т. А. Типові дискурсивні слова як показник комунікативної компетенції мовної особистості (на прикладі аналізу “живого” мовлення І. Франка) / Т. А. Космеда // Лінгвістичні студії : зб. наук. пр. – Вип. 17. – Донецьк, 2008. – С. 206–210.
6. Космеда Т. А. Дискурсивні слова як центр комунікативної стратегії вченого і педагога у проекції на мовну особистість А. П. Загнітка / Т. А. Космеда // Лінгвістичні студії : зб. наук. пр. – Донецьк, 2010. – Вип. 20 : На честь 55-річчя проф. А. П. Загнітка. – С. 205–210.
7. Космеда Т. А. Педагогічна неориторика : до проблеми формування комунікативної компетенції сучасного викладача / Т. А. Космеда // Сучасна педагогічна риторика : теорія, практика, міжпредметні зв'язки : зб. наук. пр. – Львів : ПАІС, 2007. – С. 22–33.
8. Космеда Т. А. Елітарність педагогічного дискурсу викладача вищої школи / Т. А. Космеда // Вісник Львів. ун-ту. Серія філологічна. – Вип. 50. – 2010. – С. 98–105.
9. Космеда Т. А. Коммуникативная компетенция Л. В. Щербы : штрихи к портрету (на материале воспоминаний об ученом) / Т. А. Космеда // Проблемы прикладной лингвистики : наук. зб. – Одеса : Астропринт, 2010 (у друці).
10. Кочеткова Т. В. Языковая личность в лекционном тексте / Татьяна Васильевна Кочеткова. – Саратов : Изд-во Саратовского ун-та, 1998. – 216 с.
11. Мінчак Г. Б. Короткі нотатки про велике життя / Г. Б. Мінчак // Мова. Людина. Світ : До 70-річчя професора М. Кочергана : зб. наук. ст. – К., 2006. – С. 3–17.

КАФЕДРА ПРОФЕСИОНАЛЬНОЇ ІНОЯЗЫЧНОЇ ПОДГОТОВКИ НА ЯЗЫКОВОМ ФАКУЛЬТЕТЕ ВУЗА: ФАКТОРЫ УСПЕШНОГО СТАНОВЛЕНИЯ

МАСЛОВ Ю. В.

Барановичский государственный университет

Аксиоматично утверждение о том, что система образования каждой конкретной страны не может не находиться под воздействием глобальных тенденций. Одна из таких тенденций – европейский Болонский процесс. Республика Беларусь формально не является страной-участницей Болонского процесса, но движение в сторону интеграции является сегодня объективной необходимостью. Поэтому важной проблемой становится выявление возможностей и факторов вхождения отечественной вузовской системы в европейское образовательное пространство. Это тем более касается системы *иноязычного образования*, которая в значительной мере может обеспечить этот переход практически.

Анализ общемировых тенденций развития показывает, что, несмотря на “глобализацию”, активно происходит и процесс *регионализации*, который проявляется на трех уровнях. В частности, на *макроуровне* он проявляется в стремлении локальных цивилизаций оградить себя от воздействия извне. Сегодняшнее состояние социума в Западной Европе – яркий пример регионализации на макроуровне. На *мезоуровне* регионализация проявляется в интеграции территорий, входящих в состав различных государств.